

IRAK SAVAŞI'NDA TEKNOLOJİ-ORDU-HAREKÂT BAĞLANTISI

Burak ÇINAR

Hacettepe Üniversitesi

Tarih Bölümü

19 Mart ile 1 Mayıs tarihleri arasında, Amerikan ve İngiliz ordularının Irak'a düzenlediği ortak harekâtın siyasi ve stratejik tartışmalar bir yana, savaş tarihi açısından incelendiğinde önceden beklendiği gibi sonuçlanmasa kaçınılmazdı. Bir üçüncü dünya ülkesi olan ve ordusu Körfez Savaşı ile başlayan topyekün savaş ve savaş sonrası ambargonun yanı sıra 1990'lı yıllar boyunca devam eden yıpratma savaşı ile oldukça yıpranmış olan Irak, dünyanın süper gücü olan ABD ve en sadık yardımcısı, gelişmiş bir ülke olan İngiltere'ye karşı hayati bir savunma çabası içerisine girmişti. Birbirinden oldukça farklı kültürel gelişmişlik, ideoloji ve idari mekanizmaya sahip olan iki taraf arasında silah teknolojileri açısından da oldukça büyük farklılıklar mevcuttu.

Savaşın görsel sonucu baştan rahatlıkla tahmin edilmekteydi. Çünkü Amerikan ve İngiliz güçleri ile Irak ordusunun arasındaki savunma teknolojisi seviyesi 19. yüzyıldaki kolonilerdeki isyancılarla Avrupalılar arasındaki dengesizliği çağrıştırmaktaydı. 1898'de Omdurman'da yaşanan muharebe, belki de paralellik açısından Irak Savaşı'nın taraflarının silah seviyeleri, başarıları ve verdikleri kayıplar arasındaki ilişkiye en uygun örnektir.

Omdurman Savaşı'nda İngilizlerin top, maxim gun (mitralyöz) ve yivli tüfeklerle donanmış birlikleri sayıca kendilerinden 2,5 katı büyüklükteki Dervişler Ordusu ile karşılaştılar. 2 Eylül 1898'de Sudan'da geçen muharebede dervişlerin daha eski tüfeklerin yanı sıra mızrak gibi ilkel silahları da yoğun olarak kullandıkları bilinmektedir. Dervişlerin sadece 15.000'i tüfek kullanmaktaydı ve top ya da mitralyözleri yoktu. İngilizlerin modern savunma anlayışlarına, ilkel saldırı gibi Ortaçağ'dan kalma bir anlayışla karşı gelmeleri, dervişlerin tıpkı Ortaçağ'ın sonlarında cesaretin, inancın ve gözü pekliğin modern taktikler ya da ateşli silahlar karşısında uğradığı felakete benzer bir felaket yaşamalarına neden oldu. Savaşın sonunda 25.800 kişi İngiliz ordusu (17.600'ü Mısırlı) 43'ü ölü ve 428'i yaralı toplam 500'ün altında kayıp verirken, 60.000 kişilik Derviş ordusundan 9.700'ü ölmüş, 16.000'i yaralanmış ve 5000'i de esir düşmüştür. Dervişler'in kayıplarının % 50'yi bulmasının nedeni İngilizlerin kullandıkları modern savunma anlayışının yanı sıra 80 topa ve 44 Maxim Gun'a sahip olmalarıdır. (1)

1990-91'deki Körfez Savaşı'nın sonuçlarına bakıldığında da benzer bir sonuca rastlanmaktadır. Resmi verilere göre, Körfez Savaşı'nın genelinde Amerika'nın kaybı 1.972 ölü, 467 yaralı olmak üzere toplam 2.439'dur. (2) 24-28 Eylül arasında Kuveyt ve Güney Irak'a düzenlenen Çöl Kalkanı Harekâtı'nda, 665.000 kişilik koalisyon gücünün toplam kaybı 500'ün altında olarak bilinirken, Irak Ordusu'nun bu bölgedeki 4.000 tank ve 3.000 topa sahip 350.000 kişilik ordu mevcudundan 60.000'i ölmüş ve 175.000'i de esir düşmüştür. Iraklıların ayrıca 3.700 tank, 2.400 ZPT (3) ve 2.600 topu yok edilmiş ya da ele geçirilmiştir. Operasyon sona erdiğinde Irak'ın muharip gücü olan 42 tümen yok edilmiştir. (4)

Omdurman ile Körfez Savaşı arasındaki en önemli farklılık ise Omdurman'da silah teknolojileri geri olan taraf saldırırken, Körfez'de Irak ordusu savunma durumundaydı. Bunun sebebi 1940'tan beri benimsenmiş olan modern saldırı anlayışının gelişmesidir. ABD'nin ve koalisyon güçlerinin sayısının Irak'ın güneyindeki ve Kuveyt'teki tümenlere oranla daha fazla olmasının nedeni ise savaşta lojistik, stratejik hava savunması ve C4 sistemlerinin son derece gelişmiş olması yüzünden cephe gerisi hizmetin fazla olmasındandır.

2003 yılındaki Irak savaşında da aynı durum söz konusudur. Aralarındaki askeri teknolojiler arasında uçurum olan iki güç karşılaşmış ve sonuçta teknolojik üstünlük kazanmıştır. Teknoloji seviyelerindeki uçurum ise kayıplar arasındaki farkı belirlemiştir. Genel harekâtın bittiğinin açıklandığı 1 Mayıs'a kadar 139 Amerikan askeri ölmüştür. (5) Bunun yanında yaralı sayısı da 495'i bulmuştur. İngilizlerin ise 33 ölü verdiği açıklanmıştır. Savaştan sonra hastanelerde ölen ABD askerlerinin sayısı ise tahmini 20–30 civarındadır. Ancak savaşın sona erdiğinin açıklandığı 1 Mayıs'tan bu yana, düşük yoğunluklu çatışmalar, trafik kazaları ve diğer nedenlerle 87 ABD askeri ile 10 İngiliz daha hayatını kaybetmiş, en az 382 Amerikan askeri de yaralanmıştır. (6) Irak'ın verdiği kayıplar henüz bilinmemekle birlikte savaşın seyri ve karşı–saldırıda bozulan elit birliklerinin yaşadıkları muharebelerin şekli, sadece ölü sayısının on binleri bulabileceği konusunda bize fikir vermektedir. (7)

ABD ve Irak'ın Askeri Teknolojileri

ABD'nin ve Irak'ın yakın geçmişini ve şu anki durumlarını kıyasladığımızda, paralel olarak her iki ülkenin savunma yetenekleri arasındaki uçurumu görebiliriz. ABD dünyanın tek süper gücü konumundayken, Irak on seneyi aşkın yoğun bir ambargoya maruz kalan bir üçüncü dünya ülkesiydi. ABD'nin ve Irak'ın ekonomik sınırları birbirinden çok uzak olduğundan savunma harcamaları verilerine göre ortaya 310 milyon dolara 5,5 milyar dolarlık dengesiz bir oran çıkmaktadır. (8) Dolayısıyla günümüzde savunma konularında kapasite ve yetenekleri kabaca belirleyebilecek bu oranlar, savaşın sonucunu da baştan tayin etmekteydi.

Ancak "devi yenen insan" hikayelerinin savaş tarihinde az gerçekleşmediği dikkate alındığında, bazı insanlar sürprizlere yönelik beklentiler içinde olmuşlardır. 1939'daki ilk saldırılarda Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'da perişan olması, Vietnam Savaşı, Türkiye'nin bağımsızlık için verdiği mücadele ve Sovyet birliklerinin Afganistan'da tutunamaması bu sürprizlerden bazıları olmuştur. Ancak sürpriz yapabilmesi için, insanın karşı karşıya kaldığı devin zayıf yönlerini bilmesi gerekmektedir.

Finlandiya, Vietnam ve Türkiye farklı tarihlerde kendi topraklarında savunma savaşı vermişlerdi. (9) Dolayısıyla kendini savunma güdüsünün "köşeye sıkışmışlık," "sahip olduğunu koruma," "onur" ve "en iyi bilinen bölge ve ortamda savaşma" gibi bir çok ekonomik, sosyal, psikolojik, ve coğrafi avantajların savunan ülkeye zafer kazandırdığı defalarca görülmüştür. Ancak Irak'ta durum farklılık göstermekteydi. Irak'ın toplum yapısı, sistemi ve coğrafyası ABD'nin eline de kozlar vermiştir. Toplumun homojenlikten uzak oluşu ve uzun süredir baskıcı bir dikta ile ayakta duruşu, Irak'ın savunmasında sosyo–psikolojik zaaflarının hızlı bir çökmeye yol açabileceği sinyallerini vermekteydi. Amerikan ordusu ise daha çok çöl savaşına alışkın, teçhizatı ve silahıyla böyle bir coğrafi bölgede savaşmayı tercih edecek bir yapıya sahiptir. Somali'deki ve Körfez Savaşı'ndaki harekâtlarda sıcak iklimde savaşma konusunda taze deneyimler kazandıklarından, mevcut iklim şartlarına alışkın olan askerlerin bir tek Iraklılar olduğu düşüncesi eksik kalır. Kaldı ki, ABD'deki benzer iklimlerde Amerikan askerlerinin eğitim alabildikleri de bilinmektedir.

Amerikan silahları da çöl savaşına genellikle yatkın olup, askerler C4I teknolojilerini (10) de bu bölgede daha yüksek oranda doğrulukla kullanabilmektedirler. Çölde yüzeyin daha düz ve Irak'ın arazi yapısının –kuzey bölgeler hariç– genellikle alçak olması, haberleşme, navigasyon sistemleri ve düşman araçlarını belirleme gibi bir çok konuda Amerikan ordusunun üstünlüğünü en çok gösterdiği ELINT (11) ve SIGINT (12) teknolojilerini daha rahat ve güvenilir bir şekilde kullanmasını sağlamaktadır. Bunlar elektronik harbin yoğun olarak kullanıldığı silahların doğruluk oranlarını

maksimum düzeye yaklaştırmaktadır. Bir örnek verecek olursak güneyden atılan Tomahawk füzelerinin kuzeyden gelen Tomahawk ya da ACM'lere (13) nazaran hedefe varma konusunda daha az hata yaptığını söyleyebiliriz.

1990'ların ikinci yarısında M-1A2 Abrams tankının İspanya'ya satışı konusunda motoruna bağlı olarak çıkan sorunlar bu tankın Avrupa'ya uyumu konusunda bazı olumsuz sinyaller vermişti. Körfez Savaşı'nda ise 1980'lerin teknolojisi ile üretilen M-1A1 modeli çöl şartlarında başarıyla kullanılmıştı. Irak Savaşı'nda M-1A1'in geliştirilmiş modeli ile M-1A2 birlikte kullanılmıştır. Irak Savaşı öncesinde Amerikan Deniz Piyadeleri'nin kullandığı M-60 Patton tankları ile değiştirilen M-1A1'ler, daha hızlı, ve atış menzili % 50 daha fazla ve yeni atış sistemleri ile birlikte yeni görüş sistemleri ile birlikte görüş kabiliyeti de gelişmiştir. (14) Böylece Amerikan tanklarının Irak zırhlı gücünün belkemiğini teşkil eden T-55, T-62 ve T-72 tanklarına olan teknik üstünlüğü daha da artmıştır.

T-55 1950'lerin, T-62 1960'ların, T-72 ise 1970'lerin Sovyet teknolojisi ile üretilmişti. 1991'deki kara harekâtı sırasında Irak kara gücünün hassasiyeti sınanmış, Irak'ın eski tanklarının gücü denenmişti. Koalisyon tankları ile muharebeye giren T-72'lerin kayıpları % 30 ile sınırlı kalırken, T-62 tanklarının % 66'sı kaybedilmişti. (15) Amerikan birliklerinin toplam tank kaybı ise 14 ile sınırlı kalırken, bunların 7 tanesi dost ateşi ile vurulmuştu. M-1A2 ise Irak'ın elindeki bütün tanklardan daha modern olup, Sovyet teknoloji zihniyeti ile yapılan "T" serisi tanklardan daha üstündü. Çünkü tank teknolojisi konusunda NATO ülkeleri kaliteye öncelik verirken, Sovyet uzmanlar kısıtlı kalitede kitlesel üretimi tercih etmişlerdir. Bu yüzden eskiye yönelik bir çatışma olasılığında NATO'nun Sovyet tanklarına kayıp oranı 1/5 olarak düşünülebilir. Bu kalite farklılığı hava hakimiyetinin getirdiği sürekli destek ile birleşince Irak'ın tank ve mekanize piyade güçlerinin sonunu hazırlamıştır.

Irak'ın tank sayısının yeterliliği ise 2000'lere gelindiğinde kağıt üstünde kalmıştır. Zira Körfez Savaşı'nda zırhlı birliklerinin ciddi kayıplara uğraması ile birlikte on üç senelik bir ambargoya maruz kalması, Irak'ın yedek parça sorununu çözebilmesi için eskimiş bir çok tankı kullanım dışı bırakarak parçalarını yenilerine aktarmış olması kuvvetle muhtemeldir. Bu durumun özellikle T-62'lerin sayısında önemli bir düşüşe yol açtığı söylenebilir. Bu sayede, T-72'lerin mevcudiyetinin çoğunun korunmuş olma olasılığı yüksektir. (16) Kaldı ki bu tankların, modernizasyon ihtiyacı da on seneyi aşkın bir süre boyunca karşılanamadığından ve eskimiş parçalarla takviye edildiklerinden, fazla verimli olamayacakları önceden tahmin edilebilirdi. Ancak her şeye rağmen T-72'lerin 125 mm.lik toplarının Irak için bir umut olduğu da söylenebilir.

1991'de Amerikan Kara Kuvvetleri'nin elindeki 155 mm.lik toplar 8 dakikada hazırlanırken, altı tanesi aynı hatta dizilip sırayla ateş ederek etkili olabiliyorlardı. Bugün bu süre 30 saniyeye indirilmiş ve her bir top ayrı yerlerden ateş edebilmektedir. (17) Irak'ın topçu desteği ise yine ağırlıklı eski Sovyet silahlarıyla sağlanmaktaydı. Ancak koalisyon hava gücünün bu desteği kısa bir süre içinde önlediği düşünülebilir.

Çölün ABD'ye sağladığı bir başka avantaj da hava hakimiyetinin sağlanması ve buna bağlı olarak kara desteğinin oldukça artırılmasıdır. Bu durum özellikle uçak ve helikopterlerin görüş ve radardan takip konularında daha geniş alanı kontrol edebilmelerini sağlamakta, AWACS'ların (18) işlerini ise kolaylaştırmaktadır. SAM'lerin (19) atılmasına karşı kontrol arttıkça hava üstünlüğü oranı daha da yükselmektedir. Irak uçaklarının kendilerini göstermedikleri Irak Savaşı'nda coğrafi unsurların etkisiyle de koalisyonun hava üstünlüğü % 95 gibi çok büyük bir rakama yükselmiştir. Bu da uçak ve helikopterlerin kara harekâtına daha çok destek sağlanmasını getirmiştir. Irak Ordusu'nun özellikle tank ve

mekanize piyade birimlerinin yok edilmesinde bu avantajların büyük payı olduğu söylenebilir.

Koalisyon kuvvetlerinin hava gücünde verdiği en önemli kaybın –her ne kadar harekâtla orantısı ele alındığında marjinal gözükse de– şüphesiz helikopterler olduğu göze çarpmaktadır. Helikopterlerin hızlarının yavaş olması uçuş tavanlarının alçak olması, genellikle kara harekâtına yönelik doğrudan kullanıldıkları için yere yakın ve paralel seyretmeleri (NAP to the earth,) özellikle genel maksat helikopterleri piyade naklettikleri için daha fazla hedef olarak alınmaları ve boşaltım esnasında düşman piyadeleri ile sıcak temasa geçme ihtimallerinin yüksek oluşu, bu araçları yerden gelecek füze ve uçaksavarların yanı sıra zaman zaman hafif piyade silahlarına karşı da hassas yapmaktadır. Özellikle omuzdan atılan portatif uçaksavar füzeleri (SA-7 Grail (Strella,) IGLA-1/2 ve Stinger gibi) birkaç kilometre çapındaki bir alanda helikopterlere büyük tehlike arz etmektedir. Sürati yavaş olan helikopterlerin bu silahların menziline kolaylıkla çıkabilmeleri mümkün değildir. Chaff ya da flare gibi savunma sistemleri de işe yaramazsa sonuç genellikle helikopterlerin aleyhine olmaktadır. 250 km/h hızla giden bir helikopter manevra yapmadığı takdirde, 4 km. mesafeden atılan ve 550 km/h hızı olan bir füze ile 18–26 sn. içinde havada buluşacaktır. (20) Bu yüzden savaşta düşen 5–10 kadar koalisyon helikopteri ciddi bir kayıp olarak görülmemelidir. Uçaklar ise hızlı ve manevra kabiliyeti yüksek oldukları için şaşırtma manevralarını ve korunma sistemlerini birlikte daha seri kullanabildiklerinden orta ya da yüksek irtifa hava savunma füzelerinden kaçabilmeleri helikopterlere göre daha olasıdır.

Savaşta Amerika ve İngiliz helikopterlerine baktığımızda bir kısmının orijininin 1950–1980 arası Soğuk Savaş dönemine dayandığı, ancak modernize edilerek geliştirildiklerinden, modern sistemlerle donatılabilen yeni modellerinin ortaya çıktığını görmekteyiz. UH-1 Huey, CH-46 Sea Knight, SH-3 Sea King ve Wessex helikopterlerinin geçmişte 1950'lere; CH-47 Chinook, CH-53 Stallion ve AH-1 Cobra'nın geçmişleri ise 1960'lara dayanmaktadır. AH-64 Apache, UH-60 Blackhawk ve Lynx helikopterlerinin ilk tipleri 1970'lerde üretilmişlerdir.

Uçaklarda da aynı durum söz konusudur. F-14 Tomcat, F-15 Eagle, F-16 Fighting Falcon, F-18 Hornet, gibi av/bombardıman uçakları 1960'ların ya da 1970'lerin getirdiği silahlar olup, bugün modernize edilmiş yeni tipleri kullanılmaktadır. Harrier ve A-10 Thunderbolt II'nin ilk modelleri ise 1960'larda üretilmiştir. Bunun yanında ilki 1950'lere dayanan B-52 Stratofortress, 1970'lerde ortaya çıkan B-1 Lancer, 1980'lerin F-117 Stealth Fighter'ı ve 1989'da ilk uçuşunu yapan B-2 Stealth Bomber uçakları Irak'taki çeşitli bombardıman görevinde kullanılmışlardır. Ayrıca yine 1950'li yıllardan beri kullanılan U-2 casus uçağının oldukça gelişmiş bir modeli de bulunmaktadır.

1990–91'deki Çöl Fırtınası Harekâtı'nda vurulan hedef sayısının 1942–43'te Amerikan 8. Hava Filosu'nun vurduğu hedef sayısından daha fazla olduğu söylenmektedir. (21) İkinci Dünya Savaşı'nda B-17 Flying Fortress bombardıman uçaklarının hedefi vurma CEP'i (22) 1.000 metre kadarken, 1990'da bu sayı lazer-güdümlü bombalarla birlikte 3 metreye düşmüştür. (23) JDAM gibi GPS-güdümlü (24) mühimmatın bombardıman ve av/bombardıman uçakları tarafından kullanılması ile uçaklar her türlü hava şartında hedef yakınından tek bir geçişle birden fazla hedefe kesin atış yapabilmektedirler. (25) Uçaktan atıldıktan sonra en çok 24 km.lik mesafedeki hedefe ulaşan JDAM'ların 450'den daha fazlası 1997–99 arasındaki testlerde 9,6 CEP ile birlikte % 95 başarı göstermişlerdir. (26) Pentagon, 2002 sonunda bazı seçkin projelerde yaptığı değişiklikler içindeki en önemli bütçe artışının % 48,9 JDAM stokunda yaşandığını görüyoruz. Bunun nedeni Deniz Kuvvetleri envanterindeki JDAM sayısının 43.292'den 74.166'ya ve Hava Kuvvetleri'nin elindekilerin ise 92.679'dan 152.011'e çıkarılmasıdır. (27)

1985'te geliştirilen F-15E Strike Eagle uçakları tek sortide laser-güdümlü bombalar kullanarak dokuz ayrı hedefi yok edebilirken, B-2'ler uydu-güdümlü silahlar sayesinde 16 ayrı hedefi yok edebilmektedirler. (28) Bununla birlikte stealth teknolojisinin gelişimiyle de bu teknolojiyi kullanan uçakların refakate olan ihtiyaçları azalmıştır. 1991 yılı Ocak ayında Basra'da yapılan bir hava saldırısına katılan 41 uçağın sadece 8'i bombardıman uçağı iken, diğerleri refakatçi avcı uçakları, SEAD (29) ve EW (30) uçaklarıydı. (31) Bugün biraz riskli olmakla birlikte B-2 gibi stealth kabiliyetine sahip uçakların refakate ihtiyacı yoktur. 1990'lar boyunca 21 adet üretilen bu yeni uçaklar iki kez yenilenmiş, bugün kullanımda olan block 30 konfigürasyonu ile radarı geliştirilerek, JDAM ve JSOW (32) atma kabiliyetine kavuşmuşlardır. (33) Ayrıca Irak Savaşı'nda drone (34) kullanımına da yoğun bir şekilde rastlanmaktadır.

21. yüzyıldaki Amerikan savaş doktrinine göre stratejik hava taşımasının oldukça önemli bir yeri vardır. Kökeni 1968'e dayanan C-5 Galaxy dev nakliye uçaklarının yanı sıra daha büyük araçları taşıyabilmek amacıyla genişletilmiş bir uçak konseptine gereksinim duyulması, 1980'lerde Ana Muharebe Tankı da taşıyabilen C-17 Globalmaster kargo uçaklarının geliştirilmesine neden olmuştur. C-5 ve C-17, uçak, helikopter, top, zırhlı araç, personel ve ekipman naklini hızlandırarak, birliklerin bir kısmının hızlı konuşlandırılması olanağını artıran unsurlar olarak daha eski ve hafif olan C-130 Hercules ve C-141 Starlifter nakliye uçaklarına nazaran daha çok iş görmüşlerdir.

Irak Savaşı'ndaki belki de en önemli gelişmelerden biri Global Hawk ve Predator UAV'lerinin (35) kullanılmasıdır. Bunlar uzun mesafeli keşifler yaparak en tehlikeli yerlerde bile uçarak keşif yapmışlar ve sürekli taze bilgi akışı sağlamışlardır. (36) Global Hawk, 21.600 km menzili ve 41 saat havada kalma süresiyle uzun mesafe keşif görevi yapabilen bir UAV olup ilk uçuşunu 1998'de yapmıştır. (37) 128 km/h hız yapan Predator ise 2-3 milyon dolar değerinde olup üstündeki gözetleme kamerasını içiren sistem ile birlikte 7 milyon doları bulmaktadır. (38) Predator havadan-karaya füze de kullanabilmektedir. Askeri istihbaratın bu araçlar sayesinde yeni bir ivme kazandığı da söylenebilir.

ABD'nin Körfez Savaşı ile Irak Savaşı arasında önemli yol aldığı bir başka gelişme ise haberleşme alanında olmuştur. Alınan istihbaratı hızla gerekli birimlere ulaştırma ihtiyacı bu alanda çok yol kat edilmesiyle sonuçlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda dakikada 60 kelime bilgi iletilirken, Vietnam'da bu sayı yüzlere, Körfez Savaşı'nda ise 200.000'lere çıkarılmıştı. ABD Genelkurmay Başkanı Richard Myers'in verdiği bilgiye göre bu sayı Irak Savaşı'nda Körfez Savaşı'nın 30 katı büyüklüğündedir. (39) C4I sistemlerinin oldukça gelişmesi sayesinde savaş sırasında Iraklı liderlere yönelik alınan bir istihbarat üzerine bir B-1'in Suudi Arabistan'dan kaldırılarak Bağdat'taki bir restoranı bombalaması olayında, bilgi akışı ile bombalanmanın tamamlanması arasındaki süre sadece 38 dakika olarak ölçülmüştür. (40)

Irak'a düzenlenen Anglo-Amerikan harekâtında en çok göze batan silahlar ise araçlar değil akıllı mühimmatlar olmuştur. Hassas bombardıman (Precision-bombing) 1990-91'deki Körfez Savaşı'ndaki hava bombardımanının % 10'u gibi sınırlı bir bölümünü oluştururken, 2003'teki Irak Savaşı'ndaki hava bombardımanının % 90'ını kapsamıştır. Bundan yola çıkarak on yıl zarfında ABD'nin Hassas-Güdümlü Bombalar'ı (Precision-Guided Bombs,) hızla geliştirdiğini, üretimlerini artırdığını ve harekâtlarda bu bombalara daha çok yer verdiğini söyleyebiliriz. Aslında her biri binlerce dolar tutarında olan bu mühimmatların kazandırdıkları kesinlik sayesinde çok az sayıda kullanılıp çok büyük etkiler sağladıklarından klasik bombardımana göre daha ucuz bir yöntem için biçilmez kaftan oldukları düşünülebilir. Bu mühimmatlar sayesinde sivil hedeflerin vurulması riski de en aza indirgenmiştir. Irak Savaşı'nda 18.000'den fazla akıllı bomba atılmıştır. Tomhawk ve ACM'lerin önceki modelleri akıllı füzeler olarak Körfez Savaşı'nda ün yapmıştı. Bu

savaşta da yoğun olarak başvurulan bu füzelerden 750'den fazlası fırlatılmıştır. Ancak bu füzelerin hızlarının yavaş olması ve alçaktan yere paralel olarak seyretmeleri, az bir kısmının Irak uçaksavar bataryaları tarafından düşürülmesine yol açmıştır. (41) Kullandıkları akıllı mühimmat sayesinde Körfez Savaşı'na göre sayıca daha olan daha az sayıda sorti yapan uçaklar çok daha etkili olmuşlardır. (42)

Irak'ın Körfez Savaşı öncesindeki silah sistemlerini çeşitli ülkelerden alması da giriştiği savaşlarda lojistik sorunlar doğurmuştur. Amerikan, Rus ve Fransız silahlarına sahip olan Irak'ın bu araçlara ayrı ayrı yedek parça ve mühimmat bulmak zorunda olması, ambargodan sonra bunların çoğunu kullanamadığı gerçeğini gözler önüne sermektedir. Bunların arasından en çoğu eski Sovyet silahları olduğundan ve gizli yollardan az da olsa bu silahların yedek parçaları temin edilebileceğinden, ordunun envanterindeki silahlardan sadece Sovyet yapımı olanların bir kısmı işlerliğini sürdürebilmiştir. Yine de hava hakimiyetinin tamamen koalisyon uçaklarının inisiyatifinde olması, muharebe alanlarına yapılacak ikmal ve işeyi son derece zorlaştırdığı için, Irak Kara Kuvvetleri'nin ellerindeki ağır silahları kullanabilmesinin optimal seviyeden son derece uzak olduğu düşünülebilir.

Irak ordusunun bu durumda cephede yapabileceği fazla bir şey olmadığını söyleyebiliriz. Ancak savaş tarihinde harekâtların seyrini etkileyen iki faktörden biri manevralar ise diğerinin de coğrafi unsurlar olduğu hatırlanmalıdır. Savunmadaki bir düşman savaşı kendi lehine çevirmek ve aradaki kuvvet açığını kapatılabilmek için coğrafi şartları en iyi şekilde kullanmak zorundadır. Irak Savaşı'nda da bu durum zaten bekleniyordu. Irak ordusu savunmasını hazırlarken Fırat, Dicle ve Şattülarap'ın yanı sıra bazı nehirleri de savunma hattı olarak kullanmış, barajlardan fazla su boşaltmak suretiyle bazı geçici bataklıklar yaratmıştır. Ancak bu coğrafi şartların Anglo–Amerikan ordusunu oyalayabileceği ama yenemeyeceği düşünülen Irak Ordusu'ndan en önemli beklenti, en zor savaş şekli olan "şehir savaşı" üzerine yoğunlaşması yönündeydi. Çünkü teknolojik üstünlüklerin en çok zorlandığı ve sivil kayıpların yüksek olduğu bu savaş şekli, 1942–43'te Stalingrad'da ve 1945'te Berlin'de Savaş Tarihi'nin en kanlı sayfalarından ikisinin yazılmasına neden olmuştu. Zaten hukuki bir dayanaktan yoksun olan Anglo–Amerikan harekâtı mecburen sivilleri de hedef alacağından, böyle bir savaş tarzı, uluslararası kamuoyundan ve kendi toplumlarından gelen tepkilerin artması nedeniyle Amerikan ve İngiliz hükümetlerini oldukça zor durumda bırakabilirdi.

ABD'nin savaşın başlarında cephede gösterdiği yetersizlik belki de bu durumdan kurtulmanın bir çaresi olarak başvurduğu bir aldatma yöntemi idi. Amerikan ve İngiliz birliklerinin duraksayarak cüzi kayıplar vermeleri ve ağır ilerlemeleri, Bağdat'ta uzun süreli çetin bir şehir savaşına girecekleri beklenen Güney Komutanlığı'na bağlı olan Cumhuriyet Muhafızları, Medine Zırhlı Tümeni, Adnan Mekanize Tümeni ve Nebulchadnazzar Piyade Tümeni, Bağdat'ın güneyinde Dicle ve Fırat arasında oluşturulan savunma hattında karşı–saldırıya geçirildi. Büyük olasılıkla bu birliklerin çoğu hava hakimiyetinin eseri olan kara–desteği ile yok edildi. Bunun üzerine Kuzey Komutanlığı'na bağlı olan diğer Cumhuriyet Muhafızları, El Nida zırhlı tümeni, Hammurabi zırhlı tümeni ve Bağdat piyade tümeni de savunması güneyden zayıflayan Bağdat'a sevk edilmeye başlanmıştır. Olasılıkla bu tümenlerde Bağdat yolunda havadan baskınlara maruz kalarak eritilmişlerdir. Kısacası Amerikalıların bu aldatması, Irak Ordusu'nun şehir savaşlarında kullanılması için ayırdığı elit birlikleri savaş alanına çekerek çoğunun havadan imhasını sağlamıştır. Bu tümenler aynı zamanda T–72 gibi Irak ordusunun elindeki en iyi silah ve teçhizatla donatılmışlardı ki bu durumda Irak ordusunun elindeki ağır silahların önemli bir bölümü de yok edilmiş oluyordu. Böyle bir durum hem kuvvet, hem de moral kaybına uğrayan diğer Irak birliklerinin Bağdat'ın savunulmasında beklenenden daha çabuk çözülmesini sağlamış olabilir.

Bu muharebeler sırasında televizyonlarda çok sayıda Amerikan ve İngiliz aracının da tahrip olduğunu seyrettik. Tabii, bu sayının Irak'ın verdiği kayıp miktarının oldukça altında olduğu rahatlıkla tahmin edilebilir. Yine de M-1 ve Challenger-II gibi tankların, M-2/3 Bradley, Warrior, AAVP (43) ve LAV-24 Piranha gibi diğer zırhlı araçların, zırhlarının hala belli koşullar altında daha eski teknolojiye karşı direnemediklerini söyleyebiliriz. T-72'nin 125 mm.lik namlularının haricinde eski Sovyet ATGW'lerinin (44) de bu kayıplarda önemli rolünün olduğu söylenebilir. Bir tanka ya da ZPT'ye nispeten daha küçük ve tespiti daha zor olan "AT" serisi anti-tank ve "SA" serisi karadan-havaya füzeler, ucuz ve yoğun kullanımda etkili olabildikleri için Ortadoğu'daki bütün ülkelerin stoklarında fazla miktarlarda depolanmıştır. İran'daki coğrafi şartlarda benzer bir operasyon ihtimalini göz önüne getirdiğimizde, bu eski ve küçük silahların üstün teknolojiye karşı daha ciddi zararlar vereceğini tahmin edebiliriz.

Körfez Savaşı, Irak Savaşı ve Dünya Silah Ticareti

1990'da çıkan Körfez Savaşı ile bugünkü Irak Savaşı silah ticaretine bağlı olarak getirdiği/getireceği ekonomik sonuçlar bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Çünkü, 1990 öncesinde bölgenin önemli iki ekonomisine sahip olan Suudi Arabistan ve Kuveyt'te dahil bir çok Ortadoğu ülkesinde 1980'lerden gelen önemli bir maddi birikim söz konusuydu. Öyle ki, bu birikim savaş zararlarını karşılamanın ötesinde oldukça büyük ölçüde ağır silah teknolojilerinin transferine de yetmişti. 1990 yılında ABD'den 1,3 milyar dolarlık silah alan Suudi Arabistan'ın güvenlik harcamaları katlanınca, 1990-2000 yılları arasındaki alımı toplam 35 milyar doları geçti. Bunun yanında 1990'da ABD'den 50 milyon dolarlık oldukça düşük seviyede silah alımına giden Kuveyt ise, aynı dönemde ABD'den 5,6 milyar dolarlık silah transfer etti. ABD'den yılda 650 milyon dolar civarında silah alan Mısır da alımlarını ikiye katladı ve aynı yıllar aralığında ABD'ye silah transferi için 11 milyar dolar ödedi Yani ABD'nin 1990'lı yıllarda beklenen kazancı savaş ile birlikte 20 milyar dolardan 50 milyar dolara çıktı. Bunun haricinde 1990-2000 arası Türkiye 10, İsrail 7, BAE 1,5 milyar dolar ve diğer Ortadoğu ülkeleri de 700 milyon dolar değerinde silahı ABD'den transfer ettiler. Görüldüğü gibi bu dönemde ABD'nin sadece silah ticaretiyle bölgeden kazandığı para 70 milyar doları bulmaktadır. Avrupa'da silahlanma giderleri yarılarına düşerken Körfez Savaşı sonrasında silahlanma giderlerinin artması ve bundan en çok ABD'nin yararlanması ilgi çekicidir. Bununla birlikte aynı dönemde ABD'nin gizli satışlarından elde ettiği 9 milyar doların önemli bir miktarının bu bölgeden geldiği de düşünülebilir. ABD'nin 1990'lı yıllarda ekonomisinin canlanmasının nedenlerinin biri Ortadoğu ülkelerine yapılan bu silah satışlarıydı. 1990 sonrasında bölgedeki silah ticaretinden kâr eden diğer ülkeler ise öncelikle Fransa, Almanya, İngiltere ve Rusya oldular. (45)

ABD'nin Körfez Savaşı sonrasında silah satışlarının yükselmesinin bir sebebi yeni silahların savaş alanlarında ispatlamasıdır. ABD'nin bölge ülkelerine F-15, F-16, C-130, AH-1, AH-64, CH-47, CH-53, UH-60, M-1, M-60, M-2, LAV-24, M-109 Paladin, MLRS, (46) ATACMS, (47) I-Hawk (48) ve Patriot gibi silahların yanında çok sayıda ekipman, mühimmat ve diğer sistemlerin yanı sıra firkateynler de transfer etmesi Ortadoğu'daki silah ticaretinin patlamasına neden oldu. Ancak Irak Savaşı'nda ispatlanan ileri-silahların nitelikleri ve bölge ülkelerinin içinde buldukları ekonomik zorluklara baktığımızda, bu savaş sonrasında Körfez Savaşı sonrasında olduğu gibi bir bölgesel silah ticareti patlaması beklenmemelidir.

Amerikan Ordusunun Zaafı

Savaşta başı çeken ABD'nin profesyonel ordusunun önemli zaafı olduğu uzun zamandır vurgulanmaktadır.

Dışarıdan gözlemleyebildiğimiz kadarıyla, daha çok ülkenin yapısından kaynaklanan bu sorunların Amerikan ordusunun zayıf noktaları olarak düşmanlarınca kullanılmaları, acaba Amerikan hükümetini bir yenilginin eşğine getirebilir mi?

Amerikan ordusuna yapılan başvurulara bakıldığında, subaylar haricindeki kadroların genellikle kalitesinin düşük olması, bu kadroların daha çok hayat standartlarını artırmak isteyen ve bunun tek çaresinin ordu olduğunu düşünen, köy ya da varoşlarda yaşayan ve hem kültürel hem de gelir düzeyini Amerikan toplumu içinde alt tabakalar olarak kabul edebileceğimiz çevrelerden oluşmasından kaynaklanmaktadır. Kaldı ki, yapılan başvurular ihtiyacı karşılayamamaktadır. Bu yüzden ordu içinde yoğun bir uzmanlaşma söz konusudur. Bu yüzden toplam mevcudu 3 milyona dayanan orduda 1,455,778 askerle birlikte 657.994 kadar sivil çalışan bulunmaktadır. (49)

Askerlerin çoğunun yaşam seviyelerini yükseltebilmek için geldikleri bir orduda Avrupa ya da üçüncü dünya ordularında görülen vatanseverlik seviyesi beklenemez. Bu durumun muharebe esnasında ordunun kayıp vermektan kaçınma içgüdüsüne yol açtığı söylenebilir. Bu durumda, kesin çatışmalarda Amerikan askerlerinin beklenenin üstünde kayıp vermeleri, sürekli hava ya da yer desteği ile takviye edilmek zorunda kaldığından, zamana karşı verilen mücadelelerde daha büyük sorunlar yaşamaları ve daha fazla cephane harcamaları beklenebilir.

Subay kademesinin kalitesinin ise ordunun tabanına göre zıtlık oluşturduğu söylenebilir. Amerikan subayları kültürel açıdan daha ileri olup askeri ya da sivil okullarda yüksek öğrenim yapmaya teşvik edilmektedirler. Yine de subay kadrosundaki sayısal yetersizlik kendini sürekli hissettirmektedir. (50) Bunun nedenini bütün dünyanın gözünü diktiği Amerikan yüksek hayat standartları içinde ordunun insanlara diğer işler kadar cazip gelmemesinde arayabiliriz.

Ordunun halkın gözünde değeri sınırlıdır. Eğer yarısı başkanlık seçimlerine bile katılmayan halkın kalan yarısının Demokrat ve Cumhuriyetçi olarak bölündüğünü hatırlar, bunlardan sadece Cumhuriyetçilerin orduya öncelik verdiğini ve Demokratların olaylara bağlı olarak orduya destek verdiğini düşünürsek, Amerika'da ordunun halk bazındaki desteğinin % 20'ler ile % 40'lar arası gibi düşük bir oranda değişmekte olduğunu tahmin edebiliriz. Ancak realist bir dış politikaya sahip olduğu için ABD'nin yöneticileri –Cumhuriyetçi ya da Demokrat olsun– dışişlerinde orduyu öncelikli bir baskı unsuru olarak görmektedirler. Amerikalıların, özellikle gelişmemiş ülkelere yönelik davranışlarında, buna dayanarak güç politikaları uyguladıkları açıkça ortadadır.

ABD tarihinde ordunun siyaset ile ilişkilerinde askerlerin yetkilerinin sivil yöneticiler lehine sınırlanmış olduğunu görüyoruz. Ancak buna rağmen ordunun siyasete dolaylı etkisi olabilmektedir. Bunun bir örneği 2000 yılında Clinton yönetiminin son senesinde ordu savunma bütçesini % 25 gibi önemli bir oranda kısma girişimi ile yaşandı. (51) Ordudan gelen tepkiler sonucu, tahminen savunma firmalarının da etkisiyle sonraki yılın savunma bütçesi Kongreden cüzi bir artışla geçirildi. Bununla birlikte, Amerikan Başkanlarının bir çoğunun –19. yüzyılda bile– geçmişlerinde zorunlu ya da profesyonel olarak askeri kariyere rastlanmaktadır.

Bu arada Amerikan ordusunun askeri kültürünün dünyadaki diğer devletlere oranla zayıf oluşuna deyinmek de yararlı olabilir. ABD, Avrupa ve Asya'daki köklü devletlerle karşılaştırıldığında 200 senenin biraz daha üstünde geçmişi olan ama yapılanmasını gerçek anlamda 20. yüzyılın başlarında tamamlayan bir güç olarak daha yeni ve karmaşık bir kültüre sahiptir. Kolonicilerin, dünyanın çeşitli yörelerinden gelen göçmenlerin, kölelerin ve yerli halkların etkileşimiyle

kurulan bu yeni ülkenin askeri sisteminin –iç savaş haricinde– Birinci Dünya Savaşı'na kadar canlanmadığı ve 20. yüzyılda girdiği önemli savaşlarda ise kendi toprakları dışında savaştığı düşündürücüdür. ABD tarihinde ordunun 2. Dünya Savaşı'na kadar arka planda kalmasıyla birlikte, ülkenin özellikle Soğuk Savaş sırasında ülke çıkarları doğrultusunda çok sayıda global çatışmalara ve savaşlara katılan ve dünyanın bir çok yerinde savaşıma alışmış bir modern orduya 20. yüzyılda sahip olması, yeterli bir askeri kültüre sahip olmayan ABD'yi süper güç yapan önemli bir etmen olmuştur.

Amerikan ordusu 2001 yılından itibaren yeni bir doktrin arayışı içinde olup, ciddi bir yapısal değişiklik yapılmaksızın kullandıkları araç ve teçhizat başta olmak üzere savaş için bir çok unsurun yeniden gözden geçirilmesi ile birlikte bir doktrin değişikliği içine girmiştir. Hafif tankların ve stratejik hava taşımasının ön plana çıktığı bu yeni tarzda, hızlı bir şekilde birlik konuşlandırma gereksinimi göze çarpmaktadır. Aslında 1990 Ağustos'unda Amerika'nın başı çektiği koalisyon güçleri henüz Suudi Arabistan'a yığınak yaparken saldırıya uğrasalardı, savaş daha farklı bir hal alabilirdi. Belki de Irak'ın bu zamanı değerlendiremeyeşini ileride karşılaşılabileceği benzer bir durumla tartan Amerikalı yetkililer, bunun için şimdiden önlem almaya çalışmaktadırlar. Yine de sürpriz bir saldırı ihtimalinin önlenmesi için en sağlam çözüm, –ekonomik olmasa da– birliklerin önceden o bölgede konuşlandırılması olarak görülebilir. Hatta, bugün Amerikan ordusunun Irak'a yerleşmesinin sebeplerinden birinin bu olduğu da düşünülebilir.

Tüm bu açıkları kapatan unsurun, ABD'nin sahip olduğu askeri teknolojinin üstünlüğü olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında modern bir sisteme de sahip olan Amerikan Ordusu, Pentagon gibi sistemin bütünleştiği bir karargaha sahiptir ve İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ordu içindeki eğitime kazandırılan bilimsel yaklaşım sayesinde taktik, operasyonel ve stratejik seviyelerde fikren oldukça gelişmiştir. Bu sayede ordu, elindeki askeri teknolojiyi olabildiğince verimli bir şekilde kullanabilmektedir.

Irak'ta Yapıldığı Düşünülen Hataların Etkileri

Öncelikle ABD'nin Irak operasyonunun hukuki altyapısını kitle imha silahları üretimine devam ederek Birleşmiş Milletlerin 1991'de aldığı 657 sayılı karara muhalefet ettiği iddiasına dayandırması ile bu silahların operasyonun beş maddeli öncelikli hedef sıralamasının beşinci maddesi olarak açıklaması ciddi bir çelişkidir. Çünkü Irak'ın savaşta bu silahları kullanacağı düşüncesine rağmen, ilk dört hedef olarak sırasıyla rejim liderliği, rejimin komuta–kontrol (C²) kabiliyeti, rejim güvenliği ve bütünleşmiş hava savunmasını alması, sanki bu silahların hiçbir zaman bulunamayacağını müjdeliyordu.

Irak'taki Anglo–Amerikan varlığının uluslararası hukuka aykırı olması yapılan en ciddi hata olup, bunun asıl etkilerinin bir kaç sene içinde dünya güvenliğini tehdit eder bir şekilde ortaya çıkabileceğini düşünebiliriz. Gerçekten de Irak'ta hukuk dışı bir işgale girişen ABD'nin, ileride Çin'in Tayvan'a yönelik aktivitelerine karşı hukuka sığınması pek mümkün gözükmemektedir. Böyle bir olasılık Irak'ta ciddi bir yara alan Birleşmiş Milletler sisteminin tamamen çözülmesi ve sonunda eski "Güç Dengesi" sistemine geri dönülmesi ile sonuçlanabileceğinden uluslararası güvenliği tehlikeye düşürüp dünyayı yeniden savaşın eşiğine getirebilir. Böyle bir savaş ihtimali ise Amerikan ordusunun bugünkü hareket olanaklarını, yukarıda sayılan zaafllara yenilerini de ekleyebileceğinden, aşmaktadır.

Bir süredir insana dayalı istihbarattan çok elektronik istihbaratın kullanılmasını Amerika'nın güvenlik sistemindeki bir

zaaf olarak algılayabiliriz. Hatta bu durumun 11 Eylül sürecini başlatan önemli bir etmen olduğunu da düşünebiliriz. (53) Elektronik istihbarat günümüzde yoğun olarak kullanılan ama insan faktörü ile desteklenmediğinde yanıltabilen ya da önemli hatalara yol açabilen bir unsurdur. Bu unsura fazla saplanmış olan Amerika'nın insana dayalı istihbaratının zayıflığını, bölgesel kaynaklarının güvenilirliğini de sorgulayarak Irak'ın güneyindeki Şii nüfusu ayaklandırmasında gösterdiği başarısızlıkla ve savaşın sonunda Irak'a dönen bir Şii liderin Iraklılar tarafından öldürülmesinde arayabiliriz. Ayrıca harekâtın ilk gecesini yapılan ve büyük olasılıkla rejim liderliğine yönelik suikastler içeren özel operasyonların başarısızlığı da istihbarat konusundaki yanlışları sergiler niteliktedir. Bununla birlikte savaşla ilgili yapılan ilk çalışmalarda teknolojiye bağlı olarak askeri istihbaratın kalitesi vurgulanmaktadır.

Yetersiz birlik konuşlandırılması da bir hata olarak değerlendirilebilir. Savaşın sonlarında 350.000'i bulan, ancak savaş sırasında 250.000 askerin konuşlandırılarak bunların 70–80.000 kadarının 350.000 kişilik Irak ordusuna karşı kullanılması düşündürücüdür. Ancak sürekli takviye alan güney cephesinde ve her ne kadar Türkiye'nin tepkisiyle karşılaşsa da açılma ihtimali her zaman var olan kuzey cephesi sayesinde Irak ordusu ikiye bölündüğünden, operasyonlar rahatlamıştır. Bununla birlikte güneydeki duraklamayı aldatma olarak kabul edersek, yeterli sayıda uçağı bulunan koalisyon hava unsurları sayesinde kara birimlerinin yükü de azaltılmıştır.

Yine de burada savaş öncesinde yapılan bazı stratejik hesaplamalardaki başka türlü bir hata göze çarpmaktadır. Türk kamuoyunun Amerikan çıkarlarının aleyhine olma olasılığını hesaplamayan Amerikan yönetiminin, savaş sırasında İngiltere'den sonra en sıkı işbirliğine gittiği Türkiye'den tepki alması, büyük ihtimalle savaş sonrasında bölgede yapmak istediklerinin sınırlanmasına neden oldu. Ancak savaşın büyük bölümünde Türkiye'nin güneydoğusundaki Amerikan askerlerinin varlığı bile Irak'ın I. ve V. kolorduları ile üç Cumhuriyet Muhafızları tümenini kuzeyde tutmasına yol açarak güneydeki operasyonun başarıya ulaşmasına önemli katkıda bulunmuştur. Türkiye'nin yanı sıra, İsrail hariç bütün Ortadoğu ülkeleri bu operasyona karşı çıkmış ve Amerika'nın Irak'taki varlığından huzursuz olduklarından tehdit algılamalarını buraya yönlendirmişlerdir.

Bunun yanında teröre doğrudan destek vermeyen Irak'ta, Amerikan karşıtı muhalefet artmakta ve özellikle ülke içinde Amerikan askerlerini hedef alan saldırılar yaşanmaktadır. Savaş bittikten sonra kısa bir süre içinde Amerikalıların savaş sırasında verdiği ölü sayısının 2/3 oranında ölü vermesi, Saddam'ın devrilmesiyle kendilerini destekleyeceklerini umdukları Iraklıların bağımsızlık savaşına gidebileceğini önceden düşünmediklerini ortaya koymaktadır.

Sonuç

Savaşta henüz denenmeyen Amerikan silahları da mevcuttur. Örneğin gelecekte ağır tankların yerine ağırlıklı olarak üretilmesi planlanan ve hafif tank konseptinin ilk gelişmiş modeli olan M-8'ler henüz denenmemiştir. F-22 Raptor ve V-22 Osprey uçakları da Irak'ta konuşlandırılmamışlardır. Aslında uzun süredir geliştirilmesine çalışılan RAH-66 Comanche helikopteri için Irak Savaşı iyi bir deneme sahası olabilirdi. Bunlar gibi yeni ve kullanılmayan silahların varlığı, geleceğe yönelik savaş alanları ile ilgili akıllarda bazı sorular bırakabilir. Acaba Irak'taki savaş tarzı kısa vadeli ve geçici mi?

Ortada olan, hava üstünlüğüne dayalı kara harekâtlarının Omdurman'daki teknolojik üstünlüğün yaptığı etkiyi yapmasıdır. Kaliteli istihbarata dayalı olan hassas–bombardıman faaliyetleri arttıkça, hedeflerin vurulma oranları da

yükselmekte ve kullanılan mühimmat sayısı azalmaktadır. Bu da hem operasyonlarda ihtiyaç duyulan uçak sayısını azaltmakta, hem de yoğun yer–desteği sağladığı için kara ekipmanlarının sayısında da düşümlere yol açmaktadır. Ancak zırhlı birliklerin saldırılarını önleyen taarruz helikopterlerine ve birliklere hızlı manevra yeteneği kazandıran genel–maksat helikopterlerine olan ihtiyaç daha da artmaktadır.

ABD'nin teknolojik gelişim sayesinde kazandığı artırılmış muharebe gücü, hızlı istihbarat ve çevik komuta–kontrolün getirdiği kesin güç, General Myers tarafından "yeni Amerikan savaş tarzı" olarak tanımlanmıştır. (53) Gerçekten de Amerikan savaş teknolojisi dünyada en ileri askeri teknolojiye sahip olmanın verdiği bir rahatlamaya girmeksizin on yıl boyunca ilerlemiş ve ABD'nin tek başına süper güç olmasına zemin hazırlamıştır. Ancak George W. Bush yönetiminin bu gücün büyüklüğüne kapılıp dış politikasında şahinden öte saldırgan bir tavır benimsemesi dünya çapında ileriye yönelik tepkiler doğurmaktadır. Rusya, Fransa, Almanya, Japonya ve Çin de –ABD kadar olmasa da– gelişmiş askeri teknolojilere sahiplerdir. Bu geleceğin süper güç adayları Ortadoğu'daki çıkarları Irak'taki ABD askeri varlığı yüzünden tehlikeye girdiği için askeri teknolojide işbirliği yapmaya yönelerek, bu alanda ABD'ye ulaşabilmek için en azından kağıt üstünde bir teknolojik denge yakalamaya çalışabilirler. Bu durum BM sisteminin çözülmeye başladığı ve NATO'nun geleceğinin tartışılmaya açık olduğu bu dönemde en azından on yıl içinde farklı ve geçici ittifaklar yaşanmasına neden olabilir.

Burada unutulmaması gereken özellikle Rusya'nın askeri gücüdür. Rusya, Sovyetler'in teknolojik mirasını geliştirmeye çalışırken, Boris Yeltsin zamanında geliştirilen sistemle askeri teknolojideki araştırmaları destekleyen bir politika izlemektedir. ABD'nin elindeki bütün silah ve yan sistemlerin karşısına ya da prototipine sahip olan Rusya'nın ekonomik refaha kavuşması, askeri teknolojiler konusunda uzun vadede Amerika'yı yakalamasını sağlayabilir.

Uzmanların çoğu haklı olarak ABD'nin Irak'taki varlığının geçici olmadığı konusunda birleşmektedirler. Ancak bu biraz da Irak'ta devam eden düşük yoğunluklu çatışmaların seyrine bağlıdır. Bush'un savaşın bittiğini açıkladığı 1 Mayıs'tan itibaren savaş, savaş–dışı ya da kaza gibi nedenlerle 87 Amerikan askerinin ölmesi/öldürülmesi, bugün Irak'ta hala 147.000 Amerikan ve 13.000 diğer koalisyon gücü askeri bulunmasının bir nedeni olup ayda mâl olduğu 4 milyar dolarlık ekonomik yük ABD'yi zorlamaktadır. (54) Buna rağmen Amerikan askerlerinin zaman içinde azaltılması, Irak'taki son olaylara rağmen sürmektedir.

Bu son olaylarda ABD teknolojiyi ne kadar kullanırsa kullansın, özellikle şehir gerillası tarzında seyreden harekâtlar –ki Somali'de bu tarz harekâtlarda Amerikan ordusunun yaşadığı acı tecrübeler de henüz tazedir– bu tarzın klasik silahları olan Kalashnikov, Kanas ve RPG–7 (55) ile yapılmaktadır. Savaşın Vietnam'daki gibi geniş kitlelere yayılması halinde, Irak Amerikan ordusu için bir çıkmaz sokak niteliğinde olacaktır. Bir başka deyişle "Irak Savaşı" bitmiştir ve teknoloji galip gelmiştir. Ancak Irak'ta savaş bitmemiştir ve savaşın değişen tarzı teknolojiye rağmen Amerika'nın aleyhine işleyebilir. Bir başka deyişle ABD halâ kaybedebilir. Bu durumda eski bir Türk sözünü hatırlatmak yararlı olacaktır:

Düşmanın karınca bile olsa, onu fil olarak gör.

the World, London, Marshall Editions, 1998, ss.110–117.

2) Amerikan Savunma Bakanlığı, *Bilgi Harekât ve Raporlar Direktörlüğü, İstatistiki Bilgi ve Analiz Bölümü*. (01/07/2003,) (<http://www.dior.whs.mil/mmid/casualty/GWSUM.pdf>)

3) Zırhlı Personel Taşıyıcı.

4) Perrett, ss.165–166. Irak ordusunun kayıplarına operasyon öncesi süren hava harekâtında verdikleri zayıat da dahildir.

5) Amerikan Savunma Bakanlığı, *Bilgi Harekât ve Raporlar Direktörlüğü, İstatistiki Bilgi ve Analiz Bölümü*. (01/07/2003,) (<http://www.dior.whs.mil/mmid/casualty/OIF-thru-20030501.pdf>)

6) Bu sayılar resmi açıklamalar üzerine güncel kayıplar eklenerek verilmektedir. Konu ile ilgili olarak bkz: NBC'nin Rumsfeld ile röportajı, (13/07/2003,) (<http://www.defenselink.mil/transcripts/2003/tr20030713-secdef0383.html>) İngiliz Ordusu'nun kayıpları için bkz: (<http://www.operations.mod.uk/telic/casualties.htm>)

7) Savaş sonrası Amerikan kayıpları resmi olup, Pentagon'dan yapılan açıklamalar takip edilerek derlenmiştir.

8) İngiltere'nin savunma bütçesi ise 35 milyar dolardır. Bu veriler 2001 mali yılına aittir. Bkz: **Military Technology World Defence Almanac 2000–01**, Vol.XXV Issue 1–2001, ss.24, 204, 234.

9) Savaş alanında aralarından en büyük etkiyi yapan Finlandiya, savaşın ikinci safhasında yenilmiştir.

10) Komuta, kontrol, haberleşme, bilgisayar ve istihbarat.

11) *Electronic Intelligence*: elektronik istihbarat.

12) *Signal Intelligence*: sinyal istihbaratı.

13) *Advance Cruise Missile*: geliştirilmiş seyir füzesi. ACM'ler, Denizden atılan Tomahawklar'ın uçaktan atılan modelleridir.

14) Richard B. Myers, "The New American Way of War," **Military Technology**, 6/2003, s.68.

15) "Savaş Nasıl Gelişecek," **Globus**, Özel Sayı, 2003, s.26.

16) Savaş öncesinde Irak'ın elinde olduğu tahmin edilen 2.200 tankın 700 kadarının T–72 idi. Bkz: IISS, **The Military Balance 2001–2002**, London, Oxford University Press, 2001, ss.134–135.

17) Myers, s.68.

18) *Airborne Warning Control System*: erken uyarı ve kontrol sistemi.

19) *Surface-to-Air Missiles*: karadan–havaya füzeler.

20) Burada eski model olan *Strela–2M* kullanıldığı farz edilmektedir. *Stinger* kullanımını helikopterin vurulma süresini 5 saniyeye kadar düşürmektedir. Bu hesaplamalarda Helikopter ile füze arasındaki açı kabaca 180° olarak alınmış, manevra ya da başka etmenlere yer verilmemiştir.

21) Gary L. Crowder, "Effects, Based Operations," **Military Technology**, 6/2003, s.16.

22) *Circular Error Probable*, olası hata yarıçapı.

23) Crowder, s.16.

24) *Global Positioning System*: küresel yer bulma sistemi.

25) Crowder, ss.16–17.

26) (<http://www.af.mil/news/factsheets/JDAM.html>)

27) Pentagon açıklaması, (12/04/2003,) (www.defenselink.mil/news/Apr2003/b04122003_bt232-03.html)

28) Myers, s.66.

29) *Suppression of Enemy Air Defences*: düşman hava savunmasını bastırma.

30) *Electronic Warfare*: elektronik harp.

31) Crowder, s.17.

- 32) *Joint Stand-off Weapons*: uçaklardan bırakılan uzun menzilli ve büyük ebatlı bir tür hassas-güdümlü bomba.
- 33) (07/12/2002,) (<http://www.globalsecurity.org/wmd/systems/b-2-variants.htm>)
- 34) Drone ilk jenerasyon UAV olarak basit ve ucuz bir araçtır. Bir çok drone Irak Savaşı'nda özellikle Irak Hava Savunması'nı şaşırtmak ve yanlış hedefe yönlendirmek amacıyla yem olarak kullanılmışlardır.
- 35) *Unmanned Air Vehicle*: insansız hava aracı.
- 36) Myers, s.68.
- 37) "Global Hawk Makes Maiden Flight," **Jane's International Defence Review**, Vol.No.31, 4/1998, s.6.
- 38) Gerardo Gonzalez, (30/06/2003,) "Predator Team Prowls Iraq,"(<http://www.af.mil/stories/story.asp?storyID=123005180>)
- 39) Myers, ss.68-70.
- 40) Myers, s.70.
- 41) Savaşta kullanılan seyir füzeleri ile ilgili bilgiler savaş sırasında Pentagon'dan yapılan açıklamalara dayanarak derlenmiştir.
- 42) Bkz: Körfez Savaşı'na 2.500 uçak katılmışken Irak Savaşı'nda bu sayı 1.900'e düşmüştür. Bkz: Michael Knights, "'Iraqi Freedom' Displays the Transformation of Air Power," **Jane's Intelligence Review**, Vol.15 No.5, May 2003, s.16. Yine Irak Savaşı'nda yapılan toplam sorti sayısı Körfez Savaşı'nın yaklaşık üçte biri, günlük sorti sayısı ise yarısı kadardır. Bkz: Knights, s.19.
- 43) *Amphibious Assault Vehicle Personel*: amfibik taarruz aracı-personel taşıyıcı.
- 44) *Anti-Tank Guided Weapon*: güdümlü tanksavar silahı.
- 45) İstatistikler için bkz: (14 Temmuz 2003,) (http://www.fas.org/asmp/profiles/sales_db.htm)
- 46) *Multiple-Launch Rocket System*: çok-namlulu roketatar sistemi.
- 47) *Army Tactical Missile System*: ordu taktik füze sistemi.
- 48) *Improved Hawk*, karadan-havaya Hawk füzelerinin geliştirilmiş versiyonu.
- 49) (30 Nisan 2003,) (<http://www.dior.whs.mil/mmid/military/ms0.pdf>) ve (29/05/2003,) (<http://www.dior.whs.mil/mmid/civillian/fy2003/april2003/April2003.pdf>) 2000 yılı verilerine göre 864,600 olan yedekler ve Ulusal Muhafız birlikleri bu sayıya dahil değildir. Bkz: **Military Technology World Defence Almanac 2000-01**, ss.23-24.
- 50) 30 Nisan 2003 verilerine göre subayların ordu mevcuduna oranı yaklaşık % 16'dır. Bkz: (30/04/2003,) (<http://www.dior.whs.mil/mmid/military/ms11.pdf>)
- 51) Bkz: (14 Sep. 2000,) "Report: Budget One-Quarter Low," (http://www.military.com/Content/MoreContent?file=FL_cboreport_trimble)
- 52) Bkz: Clifford Beal, "Chronic Underfunding of US HUMINT Plays Role in Intelligence Failures," **Jane's Defence Weekly**, (11.09.2001,) (www.janes.com/security/international_security/news/jdw/jdw010911_1_n.shtml)
- 53) Myers, s.70.
- 54) Bkz: NBC'nin Rumsfeld ile röportajı, (13 Temmuz 2003,) (<http://www.defenselink.mil/transcripts/2003/tr20030713-secdef0383.html>) Ayrıca Amerika'yı savaşta 19 ülke asker vererek desteklemiş, 19 ülke daha savaş sonrasında oluşturulan barış sürecinde görev alarak asker göndermeyi kabul etmiştir.
- 55) *Rocket-Proppelled Grenade*: roketatar.

Bryan Perrett, **The Battle Book**, London, Arms and Armour, 1992.

Enzo Angelucci, *Rand McNally Encyclopedia of Military Aircraft*, New York, Crescent, 1990.

Chris Foss, **Jane's Modern Tanks**, Glasgow, Harper Collins Publishers, 1995.

Edward Luttwak and Stuart L. Koehl, **Dictionary of Modern War**, New York, Gramercy Books, 1998.

Globus, Özel Sayı, 2003.

(<http://www.mod.uk>)

(<http://www.af.mil>)

(<http://www.dior.whs.mil>)

(<http://www.dod.gov>)

(<http://www.fas.org>)

(<http://www.globalsecurity.org>)

(<http://www.janes.com>)

(<http://www.military.com>)

IISS, **The Military Balance 2001–2002**, London, Oxford University Press, 2001.

Jane's Intelligence Review, Vol.15 No.5, May 2003.

Jane's International Defence Review, Vol. No.31, 4/1998.

John Macdonald, **Great Battlefields of the World**, London, Marshall Editions, 1998.

Military Technology World Defence Almanac 2000–01, Bonn, Mönsch, Vol.XXV Issue 1–2001.

Military Technology, Bonn, Mönsch, 6/2003.

Tim Ripley, **Jane's Pocket Guide Modern Military Helicopters**, London, Harper Collins Publishers, 1998.

Tony Cullen and Christopher F. Foss (eds.) **Jane's Land-Based Air Defence 1992–93**, Surrey, Jane's Information Group Inc., 1992.

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADIGMA.com bir **FORSNET** e-yayıdır